

עוֹכָלִים עַל כָּל דָּבָר

מנהיג כריזמטי שניסה לקרוע את ים סוף, מסתננים שהגיעו ארצה כשישראל הרשמית לא רצתה בהם, ואלפי יהודים שנדדו בעיצומה של מלחמת אזרחים. סיפור עלייתם של יהודי אתיופיה מסופר בדרך כלל מזווית של מדינה ששולחת את אנשיה ומטוסיה כדי לקבץ נידחים – אבל הסיפור המלא מגלה שורה של גיבורים אלמונים שהובילו את הקהילה העתיקה. שמואל ילמה, יזם חברתי, רוצה להכיר לחברה הישראלית את העובדות לאמיתן, ומאמין שכך יבוא הסוף לאפליה ולגזענות

רחלי מלקיבודה

צילום: Joan Roth

שמואל ילמה זוכר את הרגע שבו הבין כמה גבוהה החומה המונעת מיוצאי אתיופיה להשתלב בחברה הישראלית. זה קרה באפריל 2015, בעקבות התקיפה של רמאס פיקדה, חייל מבני העדה. פיקדה בסך הכול עמד עם אופניו ברחוב בחולון, כשלפתע התנפלו עליו שוטר יס"מ ומתגנב והכו אותו עד זוב דם. סרטון שתיעד את האירוע הופץ ברשת, הגיע למהדורות החדשות ועורר מהומה. "צפיתי בטלוויזיה וראיתי איך השוטרים מתייחסים לחייל במדים כאל אחרון המחבלים", מספר ילמה. "הבת הגדולה שלי חזרה בדיוק מהבצא, ואני חשבתי – זה יכול היה לקרות גם לה. התחלתי לשאול את עצמי איך אני מכין אותה למציאות הזאת. הכנתי שגם אם היא גרלה פה במודיעין, בסביבה טובה ומוגנת, זה לא יעזור לה כשהיא תצא החוצה. הכנתי גם שאותו שוטר הוא רק נציג של הבעיה, ובאותה מידה זו יכולה להיות מורה או עוברת סוציאלית. אנחנו נתפסים כקולקטיב, ואנחנו לא יכולים לברוח מהצבע שלנו".

גם הסיקור התקשורתי של הפגנות צעירי העדה שפרצו מיד לאחר מכן, הטריד אותו והעלה תהיות. "הרגשתי שמתמקדים בזעם ובאלימות, ואותי העסיקה השאלה – מה בעצם כואב להם כל כך?"

בעקבות זאת הקים ילמה את "פרום ירוסלם", יוזמה אורחית שתכליתה להנכיח את הנרטיב של יהדות אתיופיה בתוך הסיפור הישראלי. "לא מזמן לקחתי לקריית גת כמה חברים שלי מתוכנית המנהיגות 'מעור', למפגש עם בני העדה שהיו פעילים בהפגנות לפני שבע שנים. הצעירים האלה אמרו בקול ברור שמצד אחד הם לא לגמרי מרגישים שהם חלק מהקהילה, רובם נולדו בארץ והם לא באמת מכירים אותה, ומצד שני הם לא חלק אינטגרלי מהחברה הישראלית. פגשנו שם נער שמתאמן בכדורגל במועדון של הפועל תל-אביב, והוא סיפר שכאשר הוא יורד מהאוטובוס בדרכו הביתה, בסביבות 11 בלילה, תמיד מגיחה נידרת שרוהרת אליו במהירות ועוצרת אותו לצורך חיפוש. ילד שהי בסיטואציה כזאת, ומבין שהוא חשוד טבעי ברמה היומיומית, לא יכול שלא לרצות לשרוף את המועדון". לכל הבעיות הללו מציע ילמה פתרון מקורי. לתפיסתו, מה שבאמת חסר לצעירי העדה, ובעצם גם לחברה הישראלית, הם גיבורים יוצאי אתיופיה. דמויות שיצבעו את קורותיה של העדה ואת עלייתה ארצה בגוונים של אומץ, יוזמה וחזון. "יש פה סיפור על קהילה יהודית ששימרה מנהגים עתיקים, ועל כוחן של מנהיגות קהילתיות ושל ערבות הדדית. זה סיפור שיכול לשמש השראה לחברה הישראלית, והוא מתחיל

יהודי התמוצות סייעו להכרה ישראלית בעדה האתיופית. הרב יאיר בן אורי ברוך, שהתחנך בישיבה באירופה

כבר מהרעיון הציוני”.

באיזה מובן?

”יהדות אתיופיה היא העדה שהייתה בגלות לאורך הכי הרבה שנים ברצף. יש שטוענים שהקהילה קיימת עוד מימי בית ראשון. אין בעולם שנים רבות כל כך, ורק על בסיס התורה שבכתב, כי כשהיא נוסדה התלמוד עוד לא נכתב. זו באמת תעלומה, איך מצליחים לעמוד מול הכנסייה הנוצרית באתיופיה ומול המיסיונרים שבאו מאירופה, ולחזיק את הזהות היהודית נגד כל הסיכויים”.

הכנס החמישי של פורום ירוסלם, שיתקיים ב־30 בנובמבר בסנמטק תל־אביב, יציב במרכזו את הסיפור שלא סופר על יהודי אתיופיה. אחד הניבורים העלומים שיוכז שם לכבוד המגיע להם הוא חוזה המדינה – לא בנימין זאב הרצל מאוסטררי הוגנריה, אלא אבא מררי מאתיופיה. ”כבר בשנת 1862 האיש הזה אומר לאחיו יהודי אתיופיה שהגיע הזמן לחזור לירושלים ולבנות את המקדש”, מספר ילמה. ”הרצל היה אורכ בן שנתיים, וגם כשהציג את החזון שלו בשנת 1887, הוא לא ידע שהיה באפריקה מישור שכבר חשב על זה ואפילו קם ועשה מעשה. בהשראת סיפור יציאת מצרים, אבא מררי הוביל את בני הקהילה שלו לעבר ים סוף, במטרה לחצות אותו לכיוון ארץ ישראל. לצערנו, המסע שלו הסתיים בכישלון גדול. יש מי שמספרים שהוא הגיף את מטוה והים לא נבקע, אחרים אומרים שדורעב והתנאים הקשים הכריעו את היהודים הנודרים. אבל תארי לך שזה היה מצליח – היום הרצליה אלי הייתה נקראת ’מרריה’, ואנחנו בעצם היינו קולטים אתכם. איזה עולם זה יכול היה להיות”.

”קחו אותי במזוודה לירושלים”

ילמה, עוד מעט בן 54, מתגורר במודיעין. הוא אב לשלושה – ערן, סטודנטית בשנקר, שי, חיילת בשירות סריר, ובן, חניך במכינה קדם־צבאית. וזגות של ילמה, אפרת רייגרייזיב, היא מנחת קבוצות ויועצת ארגונית.

הוא נולד בכפר היהודי ארירוווה, שסבו היה ממיסריו. כששמואל היה בן 11, החליטה המשפחה לעזוב את הבית ואת הכפר ולצאת לסודן, כדי להגיע בסופו של דבר לארץ ישראל. הם צעדו כ־600 קילומטר מהכפר, בעקבות קריאתו של פרדה אקלום ו־ל, שאל סיפורו עוד נחוז בהמשך. ”הוא זה שהפיץ את השמועה שניתן לצלות את הדרך, ואנחנו לא שאלנו שאלות, פשוט יצאנו”.

כשהם מתחזים פליטים נוצרים, המשיכו בני המשפחה מסודן ליוון. משם הגיעו ארצה, למרכז קליטה באופקים, ואחר כך עברו לריוור קבע בבאר־שבע. ילמה למד בישיבת בני עקיבא ”אוהל שלמה” (אהבתי מאוד את לימודי הגמרא, הסוגיות הוכיחו לי דילמות שקשורות לחיים בכפר”), התגייס לצנחנים, המשיך לקצונה ואף קיבל את אות מצטיין הדימטכ”ל.

השכלתו של ילמה היא בתחום החינוך – יש לו תואר ראשון במנהל חינוכי ותואר שני בייעוץ חינוכי. היוומה התברתית הראשונה שלו נולדה לאחר שהבחין בילדים שמשטטים אחד הצעריים בחוסר מעש. כדי לספק להם תעסוקה, הוא הקים חוגי סיירות בשיתוף החברה להגנת הטבע. מאז הוא ממשיך לפעול, להוביל מימוני חברתיים ולאתר אפיקי פעולה למען הקהילה שלו, ולא מתכוון להפסיק. הפרויקט הנוכחי, כאמור, הוא איסוף החומר והמידע על הגיבורים האלמונים של הקהילה.

”חלק מהעולים נכנסו באופן לא חוקי, וחיו כה מחת סכנה גירוש. המדינה התייחסה אליהם כאל עובדים זרים. הם גרו בדירות מסתור, והחליפו כתובות במדירות גבוהה. אחד מהם סיפר שכאשר נולד לו בן, אף אחד לא רצה לעשות לו ברית מילה. לא הכירו בו כיהודי”

צילום:יוסי אלוני

”יהדות אתיופיה תמיד הייתה מוכנה להילחם למען מדינת ישראל”, מספר ילמה. ”זה התחיל עוד ממלחמת העצמאות. אף שלא הייתה הכרה של הסוכנות היהודית בקהילות באתיופיה, הן שלחו צעירים שהגיעו לכאן בדרכים־לא־דרכים. הייתה תקווה שהחוק במדינה החדשה יתייחס גם אלינו ככוכים לעלייה, אבל זה לא קרה. הקהילה הייתה צריכה לכאורה להרים ידיים, אבל האמונה שלה הייתה חזקה”.

”בעשורים הראשונים לקיומה של מדינת ישראל נמשכה התופעה של יהודים מאתיופיה שהסתגנו לכאן בכל דרך, בעיקר באוניות שהגיעו לאילת. חלק מהעולים נכנסו באופן לא חוקי, וחיו פה תחת סכנת גירוש. המדינה התייחסה אליהם כאל עובדים זרים. הם גרו בדירות מסתור, והחליפו כתובות בתדירות גבוהה. אחד מהם סיפר שכאשר נולד לו בן, אף אחד לא רצה לעשות לו ברית מילה. לא הכירו בו כיהודי”.

תופעת המסתגנים תפסה תאוצה בתחילת שנות השבעים. אחד מהם היה אברהם ירדאי, שבגיל 17 החליט לעזוב את משפחתו ולעלות לישראל. אחרי ניסיון אחד שכשל ב־64, הוא חיכה שש שנים ואז יצא שוב למסע, הפעם בספינת דייגים שהפליגה מאסמרה לאילת. ”ירדאי עלה בגופו באופן בלתי לגאלי”, מתאר ילמה. ”מרגע שנכנס ארצה, הוא החל לפעול כדי להעלות את משפחתו. כי גם כששערי העלייה לישראל היו נעולים בפני בני הקהילה, הם לא התכביינו ’למה מפלים אותנו’. האמידה הייתה – אם סוגרים לנו את הדלת, נחפש כל חלון”.

אנשי העדה יצרו קשר עם ארגונים יהודיים בצפון אמריקה ועם כמה פעילים ישראלים, ופתחו בקמפיין של לחץ על מקבלי ההחלטות בישראל,

”הדוד שלי, פרדה אקלום (משמאל), העביר לנו הודעה: אני ח’י, אני בסודן, אם תעשו אח המסע – אדאג שתגיעו לישראל. סבמא שלי החליטה לשלוח שניים מהבנים, מחוך מחשבה שהמסע הזה יהיה קל יותר לצעירים. זו הייתה החלטה לא פשוטה, לשלוח אותם”

כדי שיתירו גם ליהודי אתיופיה לעלות ארצה. ילמה מספר בהקשר זה על רחמים אלעזר, היום עיתונאי ואיש דריו. הוא נולד למשפחה בת 11 ילדים, ומכיוון שהרבה לריב עם חבריו, שלחו אותו הוריו לגור עם קרובי משפחתם בכפר אחר, אמבובר. בהמשך פנה אלעזר לרכוש השכלה בגוגרד, שם גילה שהחיים בעיר הגדולה אינם פשוטים עבור נער שצריך להסתיר את יהדותו. כדי לחגוג את החגים היהודיים, הוא המציא תירוצים יצירתיים שיסבירו את העדרותו. ”הרגתי את סבתא שלי אולי חמש פעמים”, סיפר בויכרונותיו.

בשלהי שנות השישים נתקל אלעזר בשלושה עיתונאים ישראלים שהגיעו לגוגרד – יצחק לבני, ארנולד שרמן ושלוש רוזנפלד. הוא ארב להם בפתח המלון שבו שוה, וכשיצאו החוצה פנה אליהם והציג עצמו כיהודי. השלושה הפתעו והומינו אותו להצטרף אליהם לסיוור בעיר. בעולם צועדים לחש אלעזר לאחד הישראלים ”קח אותי אתך לירושלים, תכניס אותי למוזוזה ורק תשאיר חור להמצץ”. העיתונאים אמרו לו שלא יוכלו לעשות

צילום:באדיבות ארכיון המלון AAEJ Joan Roth:017צ

צילום:באדיבות ארכיון המלון AAEJ

זאת, אך הבטיחו לפעול מהארץ כדי לאפשר לו לעלות. ב־1972, אחרי שנה של התכתבות עם מכריו הישראלים, הצליח אלעזר להגשים בעזרתם את החלום. הוא הגיע לישראל כתייר, אבל היה ברור לו שלא יעזוב את הארץ.

”אלעזר הפך לרובר של הקבוצה שכבר חיה כאן”, מספר ילמה. ”הייתה לו אנגלית טובה והוא נפגש עם כמה פעילים אמריקנים, למשל גרונם ברנר, מייסד האגודה האמריקנית למען יהודי אתיופיה. היו גם ישראלים שסייעו לקהילה, כמו עובדיה חוי – יהודי יליד תימן שמשפחתו עברה בשלב מסוים לאתיופיה, וכך הייתה לו היכרות עם היהודים שם. הוא נרתם למען העולים ארצה, דאג להם לדיור בכל מיני קיבוצים ומושבים, וארגן את ברית המילה לילד האתיופי הראשון שנולד בישראל. הוא גם היה זה ששכנע את הרב עובדיה יוסף, בשנת 74, להוציא את פסק ההלכה שמכיר ביהדותה של הקהילה באתיופיה. הרב עובדיה ביסס את ההחלטה על מקורות כמו כתבי רבי דוד בן זמרה, שהתייחס לקהילה שלנו כבר במאה 16, ואמר שאלה יהודים לכל דבר”.

טבעת תמורת מכתב

בעקבות ההכרזה על יהודי אתיופיה כוכאי עלייה על פי חוק השבות, המאמץ להבאתם ארצה הפך לרשמי ולא־ניסבני יותר. ילמה מציין את שמו של משה באבו יעקב, ממסתבני 71, שהיה אחד ממובילי המאבק. ”אם עד אז ישראל העלתה טענות לגבי היהדות של בני הקהילה, בשלב הבא נמצאה סיבה אחרת – קשה להביא אותם מכיוון שאין יחסים דיפלומטיים עם אתיופיה, והשלטון שם נוקשה מאוד כלפי אורחים שמבקשים לצאת. לבסוף מנחם בגין, שהאמין בכל ליבו ש’אוחם אנחנו’, נתן לראש המוסד יצחק חופי משימה: תביאו לי את יהודי אתיופיה”.

בשנת 77 הצליחה ישראל לרקום עסקה עם שליט אתיופיה, מנגיסטו היילה מריאם, שהיה זקוק לנשק לצורך מלחמתו במורדים: ”על כל יהודי שהוא מוציא משם, הוא מקבל תחמושת. במסגרת המבצע הזה העלו 120 איש לארץ, וכך בפעם הראשונה התקיימה עלייה לגאליית־קבוצתית מאתיופיה. אבל שר החוץ משה דיין הדליף את העניין לעיתונות, ואז מנגיסטו החליט לעצור את העלייה”.

בעקבות סגירתו של השער הזה התרקם הרעיון של בריחה מאתיופיה דרך סודן. ”פרדה אקלום, שהיה דוד שלי, היה אחד הפעילים שארגנו את הרכימות בעלייה של 77. אחרי שהשלטון הכריז עליו כבוגר, הוא נמלט עם נפשו במטושה של רועה צאן מוסלמי וחצה את המדבר. כך הגיע לסודן והסתובב שם בלי פירוט. כל רכושו היה טבעת נישואין – ואתה הוא מכר. בכסף הוא לא קנה אוכל אלא מחברת וטט, והתחיל לשלוח מכתבים לארגונים היהודיים שהיו

הבעיה: היעדר גיבורים יוצאי אתיופיה. כנס ’מנהיגות פורצת דרך’ של פורום ירוסלם

צילום:באדיבות אתר פורום ירוסלם

איתו בקשר במבצע העלייה. הוא כתב 'הצלחתי להגיע לטרון, תשלחו לי כרטיס הביתה' – הכוונה הייתה כמובן לישראל, אבל הוא לא יכול היה לכתוב את זה באופן מפורש, כי הוא שהה במדינה מוסלמית".

המכתב התגלגל לארגון היהודי

אמריקני היאט, ומשם הועבר על ידי אחד הפעילים לאיש המוסד דני לימור. "הוא אמר ללימור – 'אתם מחפשים דרכים להביא את יהודי אתיופיה? יש פה יהודי רציני מאוד שנמצא בסודן, תגיעו אליו. לימור יצא לשם בהוות של סוחר אירופי, פגש את פרדה, ונפשו נקשרה בנפשו. הם הבינו ששניהם גדלו על אותם ערכים, והחליטו לשלב כוחות ולעודד צעירים נוספים לשחזר את המסע. אפשר לומר שפרדה היה סוכן המוסד החיורי שגויס בלי שראו אותו בכלל. הוא הוציא שליח לכפר שלנו באתיופיה, וכך העביר הודעה: אני חי, אני בסודן, אם תעשו את המסע – אראג שתגיעו לישראל".

סבתו של ילמה, שקיבלה את המסר, התייחסה לדברים כהוראה משמיים. "עד אז היא חשבה שהיא איברה את הבן שלה. עכשיו היא החליטה לשלוח שניים מהבנים, מתוך מחשבה שהמסע הזה יהיה קל יותר לצעירים. זו הייתה החלטה לא פשוטה, לשלוח אותם, כמו נח ששלח את הערב לראות הקלו המים".

השניים יצאו לדרך, ואליהם הצטרף צעיר נוסף מהכפר. "אחרי כמה חודשים השליח חזר לכפר, ומביא איתו תמונה של פרדה ושלושת הצעירים. זה היה הסימן שהם הגיעו".

תושבי הכפר היו חצויים באשר לצעד הבא. הטענה הייתה שגם אם צעירים מסוגלים לצלוח את הדרך, זה לא אומר שמבוגרים וילדים קטנים ישרדו אותה. סבתו של ילמה עמדה בראש הקבוצה הראשונה שיצאה למסע, אך חלק מבני המשפחה נשארו בכפר. אנשי המוסר שהמתינו בסודן העלו את היהודים על סירות גומי והעבירו אותם לספינות של חיל הים. בינואר 1980 הגיעה הסבता לארץ, ושלושה חודשים לאחר מכן יצא ילמה לדרך.

המדינה עדיין לא בנויה לשחורים

גם לאחר שהקבוצות הראשונות הצליחו לצאת דרך סודן, מדינת ישראל עדיין לא הייתה מוכנהעת שהאמאץ כראי. בשלב הזה שוב נכנסו לתמונה פעילים מהקהילה, בהם רחמים אלעזר וברוך טגניה. "הם יצאו לארה"ב, חרשו אותה מחוץ לתוף ונפגשו עם כל הפורציות של הארגונים היהודיים בניסיון לגייס את דעת הקהל – שעד אז לא שמע על קיומה של קהילה יהודית שחורה. הם הבינו שאם יקבלו את תמיכת הממשל בוושינגטון, גם ישראל תיכנס לפעולה. הפעילים האמריקנים חיפשו מדינות באירופה שיסכימו לקלוט פליטים יהודים בודות ברזיה, כתחנת ביניים לפני שימשיכו לישראל. ברוך טגניה נשלח לטרון בניסיון לאתר מתגורבים למבצע כזה – לא כדי לתחרות במוסד, אלא כדי להראות שהו אפשרי".

מה היתה המוטיבציה של אותם יהודים מרחבי העולם?

"זו שאלה מעניינת. כשאני קורא את הסיפורים, אני מגלה שהרוב הם שורדי שואה. האמריה שלהם הייתה: לא ייתכן שהיהודים יורדקו לעודה, ולא יהיה שם מישוש ביניהם. אני חושב שגם בא מהגנת הצורך בעריבת הדתות, אחרי שלהם עצמם איש לא עוד כשהם עברו את הוועות באירופה. הם ידעו שהיהות אתיופיה נמצאת בסכנת הכחדה בשל

"נציגים מהקהילה חרשו את ארה"ב בניסיון לגייס את דעת הקהל, שעד אז לא שמע על קהילה יהודית שחורה. הפעילים האמריקנים חיכשו מדינות באירופה שיסכימו לקלוט פליטים יהודים, כתחנת ביניים לפני שימשיכו לישראל"

שחורה במדינה שאוכלוסייתה לבנה ברובה?

"מדינה היא בסופו של דבר אנשים שנמצאים בתפקידים מסוימים, ועוצב לומר זאת, אבל היו כמה מקבלי החלטות ואנשי מפתח בסוכנות היהודית

שסברו וכתבו שמדינה בתחילת דרכה לא תוכל לקלוט קבוצה שחורה חלשה. הייתה אמריה של מנהל האגף האסטרטגי במשרד הקליטה, שקבע שהמצב הכלכלי־חברתי של הקהילה האתיופית גרוע מזה של המרוקאים. בגין היה הראשון שהגדיר את העלאת יהודי אתיופיה כמשימה לאומית, הראשון שהבין את מות העניין מהמקום היהודי העמוק, ולכן הוא אמר למוסר – תתגברו על האיד'. לצד זאת אני לא מתעלם מהחלק המוחתי של אנשי המוסר והשייטת וחיל הים, שבאמת סיכנו את החיים שלהם".

גם בסיפור המוכר של מבצע שלמה, שיצא לדרך בשנת 91, חסרים לדברי ילמה כמה חלקים חשובים. "המדינה עשתה מבצע מדהים – 15

"כאן נכנסת לסיפור סוון פולק, צעירה יהודייהאמריקנית שפעלה למען הקהילה. היא לא הסתפקה בגיוס כספים אלא נסעה בעצמה לאתיופיה, ואחרי התייעצות עם הקסים היא לקחה סיכון דרמטי ואמרה: בואו נעבור מכפר לכפר ונגיד לכל היהודים להגיע לאריס־אכבה. גם בשנים ההן הייתה באתיופיה מלחמה בין המורדים לבין השלטון, ובפתח עמדה הפיכה צבאית. מארגני המהלך ידעו שישראל לא תוכל להישאר ארישה כשתראה שיש באתיופיה התאספות המונית של יהודים שמוכנים לצאת".

במשך שבועות עברו השליחים מכפר לכפר והוריעו לאנשים: לכו לכם מארצכם וממולדתכם, עלו על משאות ומוניות ובואו למחנה באריס־אכבה. במקביל התקיים משא ומתן מול ממשלת ישראל ומול הממשל בארצות הברית, כדי שיפנו אל מנגיסטו ויבהירו לו שמדובר במשבר הומניטרי. "רחמים אלעזר הצליח להשיג פגישה עם נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש האב, ואמר לו: 'דע לך שאם אתה לא משלים את המלאכה, אתה גורם ליפצול אכזרי מאוד של משפחות'. הממשל מינה שליח מיוחד, רודי בושביץ, שישב עם מנגיסטו וסגר איתו דיל. שליט אתיופיה ידע שהוא עומד בפני תבוסה, ובשלב הזה הוא רק חיפש לעצמו הצלה ומוורדת מומנים. הם דיברו גם עם הצד של המורדים כדי להשיג הפסקת אש של 48 שעות. ברגע שהתקבלה ההסכמה הזאת, ישראל הוציאה לפועל את המבצע.

"אני לא מולול במה שעשתה המדינה. הרכבת האווירית דרשה גם אנטחה מורכבת, כל צמרת הגולל על האפשרות שהם יעלו ארצה. "העלייה דרך סודן הסתיימה בגלל פליטת פה, הפעם של שמעון פרס, שהרליף לעיתונות את קיומו של מבצע סודי להוצאת יהודים ממדינה מוסלמית. הסודנים מיהרו להסוס את הנתיב הזה, ואלפים נחקעו במחנות הפליטים בתת־נאמי. המשמעות המעשית הייתה שדנו אותם למוות. חלקם חזרו לכפרים שלהם באתיופיה, וכמעט נסתם הגולל על האפשרות שהם יעלו ארצה.

צה"ל הייתה מעורבת בזה. אבל צריך לספר את הסיפור המלא. כל החברה הישראלית ראתה את המטוסים באים והולכים, וזה היה דרמטי ומרגש, אבל בלי המעשה של סוון פולק ופעילי הקהילה שקיבלו את ההחלטות הגורליות, כל זה לא היה קורה. אני מרגיש שסופר רק חצי מהסיפור על עליית יהודי אתיופיה".

גטאות דרך המשכנתאות

הכרת התמונה המלאה, מאמין ילמה, יכולה להשפיע גם על צעירי הקהילה. "כשאנה לומד ומעמיק ויודע מי אתה, זה עוזר לך להתמודד עם תחושות של אפליה. אתה מקבל מהסיפורים האלה כוח והשראה להמשיך בדרךם של האנשים שבאו לפה ופעלו בתנאים קשים. כשאני מסתכל על פניה של העדה היום, אני מרגיש שגם הכוח הקהילתי,

ההתארגנות והפעולה הקבוצתית שלנו, נחלשו לעומת התקופה של המנהיגים שהיו לנו באתיופיה. אין פה ניצול מקסימלי של הכוחות הפנימיים. יש לנו לא מעט ייצוג פוליטי, אבל החוכמה היא לדעת למגף את זה כדי לתת מענה מדויק יותר ולהשפיע על מדיניות".

באילו תחומים היית רוצה לראות שינוי?

"למשל בנושא הדיוו. יש מקבצים שהפכו למעין גטאות של הקהילה, כמו שכונת קריית־משה ברחובות ושכונות אחרות. לא באנו בשביל להיות רק עם עצמנו, באנו להיות חלק מהעם. בשכונות האלה צריך להוביל תהליך של התחדשות עירונית, לשים אותן על מפת העדיפויות, ולעודד עזיבה של חלק מהאוכלוסייה וכניסת אוכלוסייה חדשה, כדי שיהיה יותר גיוון. בסופו של דבר סביבת המגורים משפיעה מאוד על השאלה עם מי אתה נפגש ואילו ערכים

"ברגע ששמים בפרונט רק את פעולתה של ישראל, יש לכך השפעה על החפיסה של הקהילה – כפאסיבית, כקבוצה חלשה שהיו צריכים לדאוג לה. וזה מחלחל. מורה שמשבצת תלמידים להקבצות, תראה את הילד האתיופי כחלש"

התייחסו אליהם כיהודים לכל דבר כבר במאה ה־16. בני הקהילה באתיופיה, 1985

הנתייחסו אליהם כיהודים לכל דבר כבר במאה ה־16. בני הקהילה באתיופיה, 1985

"אנחנו עומדים לחגוג בקרוב את הסיגר, שמתקיים המישים יום אחרי יום כיפור. יום כיפור הוא זמן לחשבון נפש אישי, והסיגר הוא זמן לחשבון נפש קהילתי. מהתג אתה אפשר לקבל השראה לכוונה של הפעילות הקהילתית, אפשר ללמוד מהמנהיגים ששייכו יריים עם יהדות צפון אמריקה בשביל להציל את הקהילה באתיופיה. במיוחד בימים כאלה של קיטוב חברתי, הסיפור שלנו מעביר מסר של אחדות".

לתגובות: dyokan@makorishon.co.il | 1319 | כ"ד במרחשוון תשפ"ג | 18.11.2022 | 17

Joan Rothchild

אתה סופג. המדינה גורמת לזה, בלי שהיא חושבת על כך לעומק. המשכנתאות והמענקים שניתנים, מעוררים רכישה רק במקומות שנחשבים מוחלשים. למה אי אפשר לייצר פה במודיעין תשתית לקליטת עלייה? למה מרכזי הקליטה פועלים רק במקומות כמו קריית־גת ובאר־שבע?"

בעקבות הכנסים הקודמים של פורום ירוסלם, מספר ילמה, התוודעו כמה בעלי השפעה למידע על הקהילה, והתוצאות כבר ניכרות בשטח. "בכירים בכל מיני רשויות גילו שבעיר שלהם חיו גיבורי עלייה – פרדה אקלום בבאר־שבע, קס יצחק וקס מנשה בקריית־גת – וכך התחילו להקים כיכרות ולקרוא רחובות על שמם. בבית התפוצות יש גלריה של גיבורי ישראל, ממשה רבנו ועד ימינו, והוכנסו לשם גם גיבורים מהעדה האתיופית. תבני את המשמעות המטרופת של זה: ילדים וחילים מגיעים לשם ופוגשים שורת דמויות מגוונת, שלא לדבר על ילדים מהקהילה שרואים מולם דמות שהם יכולים להזדהות איתה.

"גם בסילבוס החינוכי אנחנו מרגישים שינוי. הצופים והנוער העובר והלומד הכניסו לפעילויות שלהם דמויות לחיוקי כמו חירות טקלה וברוך טגניה, ממנהיגי הקהילה שלנו. יש גם יוזמה של כ"ח בשם 'החכם היומי' (מאגר מידע ריגיסלי ובו ציטטות וביוגרפיות של חכמי ישראל, ברגש על יהודי ארצות המזרח – רמ"ב). באחד הכנסים הקודמים הם נחשפו למנהיגים הרחוגניים של הקהילה שלנו, ובעקבות זאת הכניסו למאגר 12 מהם".

אתה מרגיש שמתקיים מאבק על הנרטיב?

"כן, יש פה מאבק. העיתונאי האנגלי רפי ברג כתב ספר על מבצע העלייה דרך סודן, 'לוחמי המוסר בים האדום', ולשם כך הוא היה

בקשר עם אנשי המוסד אפרים הלוי ודני לימור. כשהוא מציג את זה כסיפור האמיתי והאותנטי, אז כן, יש פה הדרה של הקהילה עצמה והחלק שלה בהתרחשויות. אני לא יודע אם זה במכוון, ולא רוצה לחשוד בכשרים, אבל ברגע ששמים בפרונט רק את פעולתה של מדינת ישראל, יש לכך השפעה על התפיסה של הקהילה – כפאסיבית, כנטל, כקבוצה חלשה שהיו צריכים לדאוג לה ולהביא אותה. וזה מחלחל. מורה שצריכה עכשיו לשבץ תלמידים להקבצות במתמטיקה, וזה הנרטיב שהתקבע אצלה, תראה את הילד האתיופי כחלש. לעומת זאת, אם התודעה תהיה שהילד הזה שייך לקהילה מדהימה עם סיפור יהודי אקטיבי ולוחם, קהילה שהביאה את עצמה לפה, גם הציפיות של המורה מאותו ילד יהיו בהתאם. המאבק שלי על הנרטיב הוא לא רק בשביל הצדק ההיסטורי, יש לו משמעות יומיומית. כשהילדים שלי יצטרכו להתמודד על משרה כזאת או אחרת, הסיכויים שלהם תלויים במידה רבה בשאלה דרך אילו עיניים החברה תסתכל עליהם.

"אנחנו עומדים לחגוג בקרוב את הסיגר, שמתקיים המישים יום אחרי יום כיפור. יום כיפור הוא זמן לחשבון נפש אישי, והסיגר הוא זמן לחשבון נפש קהילתי. מהתג אתה אפשר לקבל השראה לכוונה של הפעילות הקהילתית, אפשר ללמוד מהמנהיגים ששייכו יריים עם יהדות צפון אמריקה בשביל להציל את הקהילה באתיופיה. במיוחד בימים כאלה של קיטוב חברתי, הסיפור שלנו מעביר מסר של אחדות".